

MAXİMİLİAN'IN MEKSİKA İMPARATORLUĞU VE MEKSİKA'YA GİDEN MİSİR ASKERLERİ

*Durmuş AKALIN**

ÖZET

Meksika bulunduğu konum itibariyle son derece önemli bir ülkedir. Bu yüzden İspanya'dan ayrılıp bağımsız olduktan sonra bir güç mücadelesinin içinde kalmıştır. Amerika Birleşik Devletleri ile yaşadığı Teksas meselesinden sonra Meksika borç batağında kalmıştır. Bu sıkıntılar yanında bir süre sonra da siyasi çekişmeler başlamış ve ardından Juarez'in duruma hâkim olmasıyla siyasi çalkantılar çözülmüştür. Ancak ekonomik sıkıntıların altından kalkamayınca bu defa İngiltere, Fransa ve İspanya'nın askeri müdahalesi ile karşı karşıya kalmıştır. Askeri operasyon başlamadan önce Londra'da üç devlet bir anlaşmaya varmıştır. Bu anlaşma doğrultusunda da ortak hareket edilmiştir. İngiltere ve İspanya'nın Meksika'dan çekilmesi son derece önemli bir durum olmuştur. İngiltere'nin düşüncesi sadece borçlarını alabilmektir. İspanya ise kendine yakın bir hanedanın Meksika'nın başında olmasını arzu etmektedir. Bu düşünce ile her iki devlet askeri operasyon için hareket etmiştir. Fransa ise her iki devletin düşüncesinden farklı olarak, borçlar konusundan önce, Meksika tahtı ile ilgilenmiştir.

İngiltere ve İspanya'nın Meksika'dan çekilmesiyle Fransa, Maximilian'ı imparator yapmak ve Meksika'yı da Fransa'ya bağlı bir devlet haline getirmek istemiştir. Ancak planlar istediği gibi işlememiş ve askeri mücadele oldukça önemli bir hale gelmiştir. Meksika'da sadece askeri değil siyasi bir karmaşa da vardı. Karmaşa Meksika'nın nasıl yönetileceği üzerineydi. Meksika'da halkın büyük çoğunluğu Juarez'i destekliyordu. Bu karmaşa içinde Fransa'nın desteğini alan bir grup ise Avusturya İmparatorunun kardeşi Maximilian'ın Meksika tahtına geçmesini istiyordu. Bu gruplar düşünceleri doğrultusunda Fransa'dan da destek aldılar. İlk olarak bu düşünceyi III. Napoleon'a ilettiklerinde onun bu konuda aracı olmasını istediler. Tasarıya göre eğer Maximilian bu teklifi kabul etmez ise bu sefer III. Napoleon'un uygun göreceği bir isime teklif götürülecekti. Heyetin görüşmelerinden sonra Maximilian teklifi kabul etti. Ardından birçok Avrupa devletine haber verildi. Bir süre sonra Maximilian eşiyile beraber Meksika'ya gitti ve Meksika İmparatoru olarak görevine başladı. Bu mücadele sırasında Maximilian'a Fransa büyük bir destek vermiştir. Bunun için de birçok asker Meksika'ya savaşa gitmiştir. Bu da yeterli olmayınca Fransa Mısır'dan asker gönderilmesi için Said Paşa ile görüşmüş ve bu görüşme neticesinde bir miktar Mısır askeri Meksika'ya gönderilmiştir. Mısırlı askerlerin gidişleri ve Meksika'daki yaşamları oldukça zor olmuş ve bu askerler savaş boyunca Meksika'da kalmıştır.

* Yrd. Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi Tarih Bölümü, El-mek: duriland@gmail.com

Osmanlı Devleti bu askerlerin gidişini onaylamamıştır. Üstelik bu askerler kendisine sorulmadan gönderilmiştir. Bu yüzden Mısır Osmanlı Devleti tarafından kınanmıştır. İngiltere de Mısır askerlerinin Meksika'ya gönderilmesinden rahatsız olmuştur. Durumu Osmanlı Devleti ve Mısır nezdinde protesto etmiştir. Ancak tüm bunlara rağmen bu askerler Meksika'da Fransız askerleri ile beraber savaşmışlardır. Giden askerler sayıca azdır ancak sembolik önemleri büyüktür. Bu çalışma ile Maximilian'ın imparatorluk serüveni ve Mısır askerlerinin Meksika'daki mücadelesi incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mısır, Osmanlı Devleti, Meksika, III. Napoleon, Maximilian

MAXIMILIAN'S MEXICAN EMPIRE AND EGYPTIAN SOLDIERS IN MEXICA

ABSTRACT

Mexica is an important country. Therefore Mexica was in a political rivalry after seperated from Spain and becoming a free country. Mexica faced in large quantities debt with freedom and Texas problem lived between United States of America and Mexica. Afterwards many problems in Mexican politic life started and then Juarez ruled Mexica and gained politic power. With Juarez's accomplishment there was a quiteness in Mexican politic life. But Mexica didn't gained economic accomplishment and then England, France and Spain claimed their loans from Mexican government. Mexican government didn't pay his debts to these countries. Afterwards these countries interfered and sent their troops to Mexica. Three countries reached an agreement about on Mexica in London. They conducted on this agreement. It was very important that England and Spain withdrewed their troops from Mexica. England just aimed to take its loans. Spain wanted to see an agreeable dynasty in Mexica. Both countires moved on this platform for intervention. France's consideration was different from both countries. France focused on Mexica dynasty.

With England and Spain's withdrawing their troops from Mexica, France endeavoured for Maximilian. France intended to him a Mexican Emperor and Mexica would be a satellite of France. But France didn't do it and sent more troops. There was not only a military problem but also a politic rivalry in Mexica. Problem was on Mexican ruling system. Juarez was supported by many of Mexican people. A group would like to see Maximilian who was a brother of Austurian Emperor, as a Mexican Emperor. These group was supported by France. This group wanted to see III. Napoleon as a mediator. There was a project on Maximilian. If Maximilian didn't want to be an emperor III. Napoleon would choose a prince for Mexican throne. After many meetings Maximilian accepted to be Mexican Emperor. Then many European countries learned this situation and Maximilian went to Mexica as a Mexican Emperor. France needed more troops for Mexican problem. France negotiated with Said Pasha for more soldiers. Therefore Said Pasha approved this plan and

Turkish Studies

sent a group of soldiers to Mexica. These soldiers stayed there for a long time. They lived in bad situations in this war.

Ottoman Empire didn't approve this situation. Also these soldiers went to Mexica without Ottoman Empire's approval. But Egypt was suzerain of Ottoman Empire so Ottoman Empire disapproved Egypt's behavior. England worried about this situation too and then protested against sending Egyptian troops to Mexica without Ottoman Empire's approval. After all Egyptian soldiers went to Mexica and they fight with French soldiers. Their number was too few but their important was too more. This article focused on Maximilian's emperor adventure and Egyptian soldiers in Mexican war.

Key Words: Egypt, Ottoman Empire, Mexica, Napoleon III., Maximilian

Giriş

Avrupa'nın önde gelen devletlerinden biri olan Fransa, XIX. yüzyıl içinde de hatırı sayılır bir güçtü. Ancak III. Napoleon, bu dönemde Fransa'nın dış politikada etkin olamadığı düşüncesindeydi ve mizacı gereği hareketli bir politika taraftarıydı. Bu yüzden III. Napoleon iktidara geldikten sonra uluslar arası bir güç olarak harekete geçmek üzere birçok olayla ilgilenmeye başladı. Bir süre sonra da Fransa, Avrupa dışına yayılmaya başladı. Bu yayılma Afrika, Pasifik, Endonezya ve Güneydoğu Asya'da oldu. III. Napoleon etkili ve saldırgan bir dış politika izledi. Aynı zamanda Gine, Benin (Önceki adı Dahomey) ve Cezayir'deki faaliyetleri devam ettirdi ancak İtalya ve Meksika'da işler iyi gitmedi.¹

Fransa'nın Avrupa dışında ilgilendiği en önemli yerlerden biri ise Mısır'dı. Fransa'nın Mısır üzerinde I. Napoleon'dan itibaren oldukça etkin bir nüfuzu vardı. Bu güç Mehmed Ali Paşa zamanında daha da arttı.² Osmanlı Devleti'ne karşı giriştiği mücadelede Mehmed Ali Paşa'yı açıkça destekleyen tek Avrupa devletinin kendileri olması nedeniyle Fransızlar bu durumu çok iyi değerlendirdiler. Ardından Mısır'da birçok önemli göreve zamanla Fransız uzmanlar yerleştiler.

Mehmed Ali Paşa'nın ölümü ile yerine İbrahim Paşa geçti. Ancak o da kısa bir süre sonra ölünce Abbas Paşa Mısır valisi oldu.³ Abbas Paşa'nın valiliği sırasında Mısır üzerindeki Fransız ilgisi azalmaya başladı. Abbas Paşa aslında Mısır'da tüm yabancıların etkin olmasına karşıydı ve onların Mısır'ı büyük sorunlara sürükleyeceğini düşünüyordu. Abbas Paşa'nın bu tavrı Mısır'daki en etkin güç olan Fransa'nın zamanla etkinliğini kaybetmesine neden oldu. Üstelik aynı dönemde politika gereği Abbas Paşa'nın mecburen İngilizlere yakın durmaya başlaması ve onlara demiryolu yapımı için izin vermesi Fransa'yı daha da etkisizleştirdi. Ancak Fransa Mısır üzerinde tümüyle etkinliğini kaybetmek üzereyken Abbas Paşa'nın ansızın bir kölesi tarafından öldürülmesi Mısır'da önemli bir değişiklik meydana getirdi.

Abbas Paşa'dan sonra Mısır valiliğine Mehmed Ali Paşa'nın dördüncü oğlu Said Paşa geçti.⁴ Said Paşa aldığı eğitim ve çevresinde genellikle Fransız uzmanlar olması nedeniyle, Fransızlara fazlasıyla yakınlık duyuyordu. Beklenmeyen bir şekilde vali olması ile Fransa, Said

¹ Kenneth J. Orosz, "French Empire", *Encyclopedia of the Age of Imperialism*, 1800-1914, Volumes 1&2, Ed. Carl Cavanagh Hodge, Greenwood Press, London, 2008, s. 241.

² Şinasi Altundağ, *Kavalalı Mehmed Ali Paşa İsyanı Mısır Meselesi 1831-1841*, TTK Basımevi, Ankara, 1945, s. 22.

³ J. Osetrup, "Abbas I.", *İA*, Cilt 1, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1978, s. 10.

⁴ Zekeriya Kurşun, "Said Paşa", *DİA*, Cilt 2, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi Genel Müdürlüğü, İstanbul, 1989, s. 573.

Paşa'nın gölgesi altında tekrar Mısır'da etkin güç konumunu geri kazandı. Zamanla, gelen İngiliz uzmanların yerine tekrar Fransızlar geçti. Said Paşa'nın vali olmasıyla birlikte Mısır'a dönen eski yardımcılarında Ferdinand de Lesseps ise Paşa'yı Süveyş Kanalı konusunda ikna etmeyi başarınca bu defa Fransız nüfuzu en üst noktasına çıktı. Lesseps aynı zamanda III. Napoleon'un yakın çevresi ile de irtibatlıydı. Bu sayede bölgede Fransızlar, İngiliz etkisini iyice azaltmayı başardılar. İngiltere ise buna karşılık Osmanlı Devleti ile hareket ederek durumu dengelemeye çalıştı.

Said Paşa oldukça hırslı birisiydi ancak çok ileri görüşlü bir lider sayılmazdı. Yönetimi sırasında fevri kararlar verebiliyordu. Kararlarıyla kendini ve Mısır'ı çoğu zaman zora sokan durumlara sebep oluyordu. Said Paşa, yönetimi sırasında Lesseps'e verdiği kanal açma imtiyazından dolayı Osmanlı Devleti, İngiltere, Fransa ve Avusturya'nın yoğun baskısı altında kaldı. Kanal inşaatı ağır ağır işlerken bir yandan da sağlığı ile ilgili sıkıntılar ortaya çıkmaya başladı. İçine düştüğü durum kendisi için son derece zordu. Ancak artık adımlar atılmış ve değiştirilmesi son derece zor bir hal almıştı. Mısır'da Said Paşa, oldukça sıkıntılı bir süreçten geçerken Fransa'nın Meksika ile ilgilenmesi onu daha da zor duruma sokacak bir gelişme olarak ortaya çıktı.

Said Paşa yönetiminin sonlarına doğru Fransa, Meksika'daki iç karışıklığa İngiltere ve İspanya ile müdahil oldu. Mesele Meksika'nın borçları yüzünden çıkmıştı. Ancak İngiltere ve İspanya kısa süre sonra Meksika'dan çekildi. Fakat Fransa geri adım atmadı. Üstelik duruma müdahale etmek üzere Fransız askerleri Meksika'ya gönderilmişti. III. Napoleon bu şekilde hem gücünü göstermek hem de Fransa'yı daha güçlü olarak dünya siyasetinde etkin bir noktaya taşımak istiyordu. Ancak işler Fransa'nın hiç de istediği gibi gitmedi ve durum Meksika'da çözülemeyen bir şekil aldı. Durumu değiştiremeyince bu defa Osmanlı Devleti'nden izin dahi almadan Said Paşa'ya bir teklif götürdü. Bu teklife göre Mısır askerlerinin Meksika'ya gönderilmesi isteniyordu. Zor koşullara dayanıklı olan bu askerler ile bir başarı elde edileceği düşünülüyordu. Said Paşa da bu teklife olumlu cevap verdi ve Mısır askerinin Meksika macerası böylece başlamış oldu. Said Paşa'dan sonra İsmail Paşa başa geçti⁵ ancak Mısır askeri artık Meksika savaşına çoktan dahil olmuştu.

1. Meksika'da İç Çekişmeler ve Meksika'ya İngiliz, Fransız ve İspanyol Müdahalesi

İspanya'dan ayrıldıktan sonra bağımsız olan Meksika'da iç düzen hemen sağlanamadı ve uzun süre kargaşa devam etti. Bir de bunun üstüne Amerika Birleşik Devletleri ile aralarında Teksas sorunu ortaya çıktı. Bağımsız olmasıyla Meksika, Amerika'ya köle geçişine izin vermedi. Bunun üzerine Amerika Birleşik Devletleri ile arasındaki sorun büyüdü ve bu sorun savaşa dönüştü. Savaş ile birlikte Meksika sadece Teksas'ı değil onun dışında tüm bölgeyi ve Kaliforniya sahillerini de kaybetti. Bu gelişmenin ardından Meksika Avrupa'dan yüklü miktarda borç para aldı. Bu borçlanmalar oldukça yüksek oranlardan yapıldı ve Meksika bir süre sonra bu borçları ödeyemedi.⁶

Fransa, İngiltere ve İspanya Amerika kıtasındaki çıkarları konusunda oldukça hassastılar.⁷ Meksika'nın askeri operasyon öncesinde İngiltere, Fransa, İspanya ve Amerika Birleşik Devletleri'ne toplam borcu 80 milyon dolardan daha fazlaydı. Tam rakam 82.315.446 milyon dolardı.⁸ Hükümet harcamaları yıllık yaklaşık 1 milyon dolardı. Bu durum içindeyken Meksika

⁵ Alaaddin Çetin, *Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın Mısır Valiliği*, Fatih Ofset, İstanbul, 1998, s. 119.

⁶ R. R. Palmer-Joel Colton, *A History of the Modern World*, Eight Edition, McGraw-Hill, 1995, s. 651-652.

⁷ Kathryn Abbey Hanna, "The Roles of the South in the French Intervention in Mexico", *The Journal of Southern History*, Vol. 20 No: 1, Southern Historical Association, 1954, s. 5.

⁸ Ryal Robert Miller, "Arms across the Border: United States Aid to Juarez during the French Intervention in Mexico" *Transactions of the American Philosophical Society*, Vol. 63 No: 6, American Philosophical Society, 1973, 6.

Kongresi tüm dış borçların ödemesini 2 yıllığına durdurunca Meksika'ya askeri operasyona neden olan krizin fitili ateşlenmiş oldu.⁹

İngiltere, Fransa ve İspanya, Meksika'ya alacakları için 1861'de müdahale etmeden önce Meksika'da iç savaş yaşıyordu. Benito Pablo Juárez (Liberal) ve Miguel Miramon (Muhafazakâr) bu çekişmenin karşılıklı taraflarıydı.¹⁰ Meksika'da 1855'te liberallerin mevcut yönetime karşı ayaklanması 1860'a kadar devam etti. Ancak bu karışıklık içinde her ne kadar liberaller gücü ellerine alsalar da ekonomik olarak ülke iflas noktasına gelmişti.¹¹ Juárez, Meksika'da 1860'tan itibaren güçlü hale geldi ve rakipleri olan Miramon ve Almonte gibi isimler ülkeyi terk ederek Avrupa'ya sığındılar.¹² 1861'de askeri operasyon başlamadan önce Juárez anayasal başkan olarak tüm gücü eline almıştı.¹³

Juarez, Temmuz 1861'de ülkenin ekonomik durumunu gerekçe gösterip borç ödemelerini askıya aldı. Bunu, İngiltere ve Fransa'nın diplomatik ilişkileri kesmesi takip etti.¹⁴ Avrupa'nın bu şekilde karar almasında, Meksika'daki siyasi kavgalardan dolayı Avrupa'ya sığınan kimseler de etkili oldu. Bir süre sonra da İngiltere, Fransa ve İspanya'nın ortaklığı ile Londra Konvansiyonu ortaya çıktı.¹⁵ Ekim 1861'de Londra Konvansiyonu imzalandı ve Aralık 1861'de ilk birlikler Meksika'ya çıktı.¹⁶ İngiltere'nin Fransa ve İspanya ile Meksika'ya askeri müdahalede bulunmasında Palmerston'un Amerika Birleşik Devletleri'ne karşı hoşnutsuzluğu ve Lord Russell'in Meksikalılar için monarşinin daha iyi bir tercih olacağı düşüncesi de etkili oldu.¹⁷

Londra Konvansiyonu'nun imzalanmasından sonra İngiliz, Fransız ve İspanyol gemileri Veracruz'a geldi.¹⁸ Veracruz'a ilk gelenler İspanyol birlikleriydi. İngiliz ve Fransız askerleri onları takip etti.¹⁹ Askeri harekât başlamadan önce Londra Konvansiyonu'na göre üç ülkenin komutanları borçlar meselesini görüşmek üzere başkent Mexico'ya gitti. Yapılan görüşmelerden sonra Soledad Konvansiyonu (Şubat 1862) ortaya çıktı. Ancak sonuç alacaklı hükümetleri memnun etmedi.²⁰

Meksika'ya gelmelerinden daha bir iki hafta sonra İngiliz ve İspanyol liderler, olayların seyrinden ve Fransızların niyetinden tereddüt etmeye başladılar.²¹ Sadece bir borç meselesi dışında başka işlere de alet olduklarını düşünmeye başlayınca birliklerini 9 Nisan 1862'de Meksika'dan çektiler.²² Böylece Fransa kendini serbest hissetmiş oldu.²³

⁹ Frederic Bancroft, "The French in Mexico and the Monree Doctrine", *Political Science Quarterly*, Vol. 11 No: 1, The Academy of Political Science, 1896, 30.

¹⁰ Ann Pottinger Saab, "Mexico and the Foreign Policy of Napoleon III by Michele Cunningham", *The International Review*, Vol. 24 No: 2 2002, 427.

¹¹ Robert H. Duncan, "Political Legitimation and Maximilian's Second Empire in Mexico, 1864-1867", *Mexican Studies/Estudios Mexicanos*, Vol. 12 No:1, University of California Press, 1996, 30.

¹² John W. Foster, "Maximilian and his Mexican Empire", *Records of the Columbia Historical Society*, Vol.14 Washington, 1911, 185.

¹³ Frederic Bancroft, a.g.m., s. 30.

¹⁴ John D. French, "Commercial Foot Soldiers of the Empire: Foreign Merchant Politics in Tampico", *The Americas*, Vol. 46 No: 3, Academy of American Franciscan History, 1990, s. 297.

¹⁵ John W. Foster, a.g.m., s. 185.

¹⁶ John D. French, a.g.m., s. 297.

¹⁷ Paul H. Scherer, "Partner or Puppet? Lord John Russell at the Foreign Office, 1859-1862", *Albion: A Quarterly Journal Concerned with British Studies*, Vol. 19 No: 3, The North American Conference on British Studies, 1987, s. 364.

¹⁸ Frederic Bancroft, a.g. m., s. 31-32.

¹⁹ Ryal Robert Miller, a.g. m., s. 6.

²⁰ Ann Pottinger Saab, a.g. m., s. 427.

²¹ Frederic Bancroft, a.g. m., s. 31-32.

²² Ryal Robert Miller, a.g.m., s. 6.

²³ Frederic Bancroft, a.g.m., s. 31-32.

Turkish Studies

İngiltere ve İspanya'nın geri çekilmesinin ardından Fransa, Meksika hükümetinden alacağı olan 27 milyon doları talep etti. Ancak Meksika hükümetinin bunu ödeyebilme imkânı yoktu. Bunun üzerine birkaç ay içinde 35.000 kişiye ulaşan Fransız askeri gücü harekete geçti ve bir süre sonra başkent Mexico dahi düştü.²⁴ Bu operasyon sırasında Fransız askeri gücünün başında General Elie Forey vardı ve kendisi III. Napoleon'un isteklerini gerçekleştirmede önemli bir rol üstleniyordu.²⁵ Askeri harekât sırasında Fransızlar sahillere ve başkente kolayca girdiler. Ancak 1862'de Puebla'da Meksikalılar güçlerini gösterdiler. Bunun üzerine Fransa 1863 yılı içinde daha geniş ve daha kapsamlı bir askeri faaliyete girişti.²⁶ Bu gelişmeler devam ederken Juárez'in ordusu Maximilian ve Fransa'ya karşı savaşta Amerika tarafından desteklendi. Bu destek silah, asker ve para şeklinde gerçekleşti.²⁷ 1863'te Meksika'nın başkenti ele geçirilince Juárez, San Luis Potosi'de kendi hükümetini kurdu. Ancak Fransız ordusu kendisini burada rahatsız etmeye başlayınca Sultillo'ya geçti. Ardından da Amerika Birleşik Devletleri sınırına yakın Paso del Notre ön plana çıktı (1865).²⁸

Askeri harekâtın en başında İngiltere'nin amacı sadece parasını almaktı ve bunun için gümrüklerin kontrol edilmesi düşüncesindeydi. İspanya ise Meksika'da bir Bourbon monarşisi kurulmasını istiyordu. III. Napoleon'un ise gizli bir projesi vardı ve bu projeye göre Meksika'yı bir Fransız uydu devleti haline getirmek istiyordu. III. Napoleon, bu düşüncesi doğrultusunda, Avusturya Arşidükü Maximilian'ı imparator yapmak için harekete geçti. Ardından Maximilian imparator ilan edildi ve bir süre Meksika'yı yönetti. Ne var ki Fransız askeri güçleri tüm Meksika'yı ele geçiremedi. Aynı dönemde bir iç savaş içinde olduğu için çökmesi beklenen Amerika Birleşik Devletleri çökmedi. Amerika 1865'ten sonra Fransız hükümetini güçlü bir şekilde protesto etmeye başladı ve bir süre sonra Fransa askeri güçlerini Meksika'dan çekmek zorunda kaldı.²⁹ 1865'in sonlarında III. Napoleon birliklerini Meksika'dan üç aşamalı çekeceğini duyurdu. İlk grup Kasım 1866'da; ikinci grup bundan 4 ay sonra; son grup ise 1867 Kasım'ında Meksika'dan çekildi.³⁰

2. III. Napoleon'un Meksika İmparatorluğu Projesi

Fransa, askeri müdahale olmadan çok önce bile Meksika ile ilgileniyordu.³¹ XIX. yüzyılın ilk yarısında da Meksika'ya karşı Fransa'nın askeri bir hamlesi olmuştu. Bu hamle 1838-1839'da Louis Philippe döneminde Veracruz'un bloke edilmesi ve ardından bombardıman edilmesiydi.³² Ancak III. Napoleon döneminde gerçekleşen askeri harekât en önemli girişimdi ve bu girişim yönetiminin en çılgın işlerinden biri oldu.³³ III. Napoleon'un Meksika ile biraz daha fazla ilgilenmesine neden olan eşiydi. İspanyol doğumlu eşi Eugénie, Amerika kıtası ile oldukça ilgiliydi.³⁴ Eugénie kendisini Meksika hakkında uzman olarak görüyordu. Aynı zamanda ona göre Meksikalılar İspanyol kabul edilebilirdi.³⁵

²⁴ Frederic Bancroft, a.g.m., s. 33-34.

²⁵ Ryal Robert Miller, a.g.m., s. 5.

²⁶ John W. Foster, a.g.m., s. 189.

²⁷ Ryal Robert Miller, "Lew Wallace and the French Intervention in Mexico", *Indiana Magazine of History*, Vol. 59 No: 1, Trustees of Indiana University, 1963, s. 32.

²⁸ John W. Foster, a.g.m., s. 194-195.

²⁹ R.R. Palmer-Joel Colton, a.g.e., s. 651-652.

³⁰ Ryal Robert Miller, a.g.m., s. 7.

³¹ Gary S. Dunbar, "The Compass Follows the Flag: The French Scientific Mission to Mexico, 1864-1867", *Annals of the Association of American Geographers*, Vol. 78 No: 2, Taylor&Francis Ltd., 1988, 230.

³² Nancy N. Barker, "The Factor of "Race" in the French Experience in Mexico, 1821-1861", *The Hispanic American Historical Review*, Vol. 59 No: 1, Duke University Press, 1979, s. 71.

³³ Nancy N. Barker, "From Texas to Mexico: An "Affairiste" at Work" *The Southwestern Historical Quarterly*, Vol. 76 No: 1, Texas State Historical Association, 1972, 15.

³⁴ Nancy N. Barker, a.g.m., s. 19.

³⁵ Nancy N. Barker, a.g.m., s. 70.

III. Napoleon, Meksika hakkındaki projesi doğrultusunda Avusturya Arşidükü Maximilian'ı imparator yapmak için harekete geçti.³⁶ III. Napoleon'un Meksika'daki temsilcisi ve bu projeyi gerçekleştirecek olan Dubois de Saligny'ydı ve Saligny, bu iş için 1860'ta görevlendirilerek Meksika'ya gitmişti.³⁷ Saligny'nin Meksika'daki görevi Fransız nüfuzunun bölgeye girmesini sağlamaktı.³⁸

Meksika'ya müdahale konusunda III. Napoleon ve Fransa, Amerika Birleşik Devletleri'nin iç savaşa olmasını bir fırsat olarak gördü ve bu ortamda Meksika'da monarşinin yerleştirilebileceği düşüncesine kapıldı. İspanya ise daha önceki hakim güç pozisyonunu geri kazanma düşüncesindeydi. İngiltere ise özel bir hesaba sahip olmamakla birlikte ticari kaygıları ve Fransa ile İspanya'nın bölgede tekel olmasını engelleme düşüncesi ile bu maceraya atıldı. Ancak bu hesapta Amerika'nın gerçek gücü tam olarak hesaplanmamıştı.³⁹

III. Napoleon, Meksika'nın içinde olduğu zor koşulları ve büyük ülkelerin kendi sıkıntılarını bir fırsat olarak gördü. Bu fırsatı değerlendirip Meksika'da bir imparatorluk kurmak istedi.⁴⁰ Meksika'da Fransızlar tarafından desteklenen yerel güçler ve Fransızlar yeterince güçlenince bir deklarasyon yayınladılar. Bu deklarasyonla Arşidük Maximilian İmparator unvanı ile Meksika'ya davet edilecek ve eğer kabul etmez ise III. Napoleon'un uygun göreceği Katolik bir prens seçilecekti.⁴¹ III. Napoleon da Meksika İmparatoru olarak Avusturya İmparatoru Francis Joseph'in genç kardeşini seçti.⁴²

Maximilian'a 10 Nisan 1864'te Trieste yakınlarındaki Miramar Şatosu'nda Meksikalı bir heyet tarafından *Meksika İmparatorluğu* resmen teklif edildi.⁴³ Maximilian'a teklifi götürün Meksikalı heyetin başında Gutiérrez de Estrada vardı⁴⁴ ve teklif götürün heyet 10 kişiden oluşuyordu.⁴⁵ Maximilian Meksika İmparatoru olmadan önce kendisinin Yunan Kralı olması da gündemdedi.⁴⁶ Eğer Maximilian imparatorluk görevini kabul etmez ise III. Napoleon'a tekrar başvurulacak ve o da başka bir Katolik prens tavsiye edecekti.⁴⁷ Maximilian kendisine gelen heyetle görüşmede Meksika halkının kendisini istemesi gerektiği üzerinde durdu. Bu konuda kendine gerekli güvenceler verilince de Meksika'ya gitmeye karar verdi.⁴⁸ Maximilian'ı ikna çabaları aslında epey uzun sürdü. Bu girişim 1861'de başladı ve Nisan 1864'te ancak sonuç verdi.⁴⁹

Meksika heyetinin teklifini kabul eden Maximilian, eşiyile beraber, 14 Nisanda Miramar'dan Meksika'ya hareket etti. Giderken de 19 Nisanda Papa IX. Pius'u ziyaret etti.⁵⁰ Ayrıca Fransa, Avusturya, Belçika, Hollanda, Portekiz, Prusya, Rusya, İspanya, İsviçre ve İngiltere'yi bilgilendirdi.⁵¹ Maximilian Avusturya'dan Meksika İmparatoru olarak *Novara* ve ona

³⁶ R.R. Palmer-Joel Colton, a.g.e., s. 651-652.

³⁷ Nancy N. Barker, a.g.m., s. 18.

³⁸ Kathryn Abbey Hanna, a.g.m., s. 6.

³⁹ John W. Foster, a.g.m., s. 187-188.

⁴⁰ N. Andrew-N. Cleven, "The Ecclesiastical Policy of Maximilian of Mexico", *The Hispanic American Historical Review*, Vol 9 No: 3, Duke University Press, 1929, s. 323.

⁴¹ John W. Foster, a.g.m., s. 190.

⁴² Nancy N. Barker, a.g.m., s. 31.

⁴³ Arnold Blumberg, "The Italian Diplomacy of the Mexican Empire, 1864-1867", *The Hispanic American Historical Review*, Vol. 51 No: 3, Duke University Press, 1971, s. 497.

⁴⁴ N. Andrew-N. Cleven, a.g.m., s. 324.

⁴⁵ Robert H. Duncan, a.g.m., s. 31.

⁴⁶ D. Dawson, "The Archduke Ferdinand Maximilian and the Crown of Greece, 1863", *The English Historical Review*, Vol. 37 No. 145, Oxford University Press, 1922, s. 107-108.

⁴⁷ Robert H. Duncan, a.g.m., s. 30.

⁴⁸ Robert H. Duncan, a.g.m., s. 31.

⁴⁹ Arnold Blumberg, a.g.m., s. 8.

⁵⁰ N. Andrew-N. Cleven, a.g.m., s. 324.

⁵¹ Robert H. Duncan, a.g.m., s. 36.

eşlik eden *Themis* gemisi ile hareket etti⁵² ve 1864'te Mexico City'e vardı.⁵³ Maximilian'ın Meksika'daki resmi imparatorluk töreni ise 12 Haziran 1864'te yapıldı.⁵⁴

Maximilian ve eşi Charlotte Avrupa'da saygın kişilerdi ve önemli ailelerin üyeleriydiler. Maximilian aynı zamanda Belçika Kralı Leopold'un torunuydu.⁵⁵ Leopold bu nedenle torununa askeri açıdan da destek verecekti. Charlotte'nın kuzeni İngiltere kraliçesi Victoria'ydı. Amerika kıtasındaki devletlerin büyük bir çoğunluğu Juarez tarafındaydı. İçlerinden sadece Brezilya imparatoru II. Dom Pedro, Maximilian'a destek verdi. O da Maximilian'ın kuzeniydi.⁵⁶

Maximilian Meksika'daki varlığına rağmen halk tarafından çok fazla destek görmedi. Maximilian, Juarez'i çağırıp görüşmek için davette bulunmasına rağmen Juarez nazik bir şekilde davrandı. Ancak Maximilian'ın istediği noktaya gelmedi.⁵⁷ Zaten Meksika'ya Fransa'nın gerçekleştirdiği askeri harekât ve Maximilian'ın gelişi birçok Meksikalı tarafından emperyalist bir eylem olarak görüldü.⁵⁸

Fransa dışında aslında Avrupa büyük güçlerinin neredeyse tamamı Maximilian'ı desteklemedi. Maximilian Meksika'ya gidişi öncesinde kendisine destek aradı. İngiltere bu girişimlere hiçbir askeri ve mali yardım yapmayacağı şeklinde karşılık verdi.⁵⁹ Meksika'da Fransızların mücadelesinin yoğunlaştığı sırada ise Lord Russell, Maximilian'a, Fransa'nın Meksika'da bir monarşi kurmasını desteklemeyeceğini bildirdi.⁶⁰ Tüm gayretlere rağmen Amerika Birleşik Devletleri de Maximilian'a destek vermedi ve Juarez'i desteklemeye devam etti.⁶¹ Maximilian'ın Meksika'da imparator olma girişimi Almanya'nın da işine gelmedi. Maximilian ilerde Almanya için sıkıntı olabilirdi.⁶² Bir süre sonra da Bismarck, Meksika'ya gönderdiği temsilcisi Anton von Magnus aracılığı ile açıkça Maximilian'ın karşısında yer aldı.⁶³

1864 ve 1865 yılları Juarez taraftarları için hiç de iyi geçmedi. Her yerde imparatorluk orduları başarı elde ediyordu. Ardından Juarez ülkeyi terk etmek zorunda kaldı. Bunun üzerine 3 Ekim 1865'te imparatorluk resmen kurulmuş oldu. Ancak buna rağmen Juarez taraftarı askeri güçler tam olarak yok edilemedi. Gerilla taktiği ile varlıklarını devam ettirdiler.⁶⁴ Juarez, 1866'dan itibaren kendini toparladı ve sayısal olarak taraftarları her geçen gün artmaya başladı. Bunun üzerine Maximilian'ın eşi Paris'te ve Papa nezdinde girişimlerde bulunarak eşine destek aradı.⁶⁵

Fransız birliklerinin tüm gayretlerine rağmen Juarez engeli bir türlü aşılamadı. Bunun üzerine Fransa Meksika sahillerindeki gemilerini 1865'ten itibaren azaltmaya başladı.⁶⁶ Bir süre sonra da Maximilian ve Fransız komutan arasındaki görüş ayrılıklarının da etkisiyle Mexico City, 5

⁵² Arnold Blumberg, a.g.m., s. 15.

⁵³ Ann Pottinger Saab, a.g.m., s. 428.

⁵⁴ N. Andrew-N. Clevin, a.g.m., s. 325.

⁵⁵ Robert H. Duncan, s. 29.

⁵⁶ Robert H. Duncan, s. 36.

⁵⁷ John W. Foster, a.g.m., s. 195.

⁵⁸ Kathryn Abbey Hanna, a.g.m., s. 4.

⁵⁹ Arnold Blumberg, a.g.m., s. 9.

⁶⁰ Paul H. Scherer, a.g.m., s. 366.

⁶¹ Robert H. Duncan, a.g.m., s. 36.

⁶² Frank G. Weber, "Bismarck's Man in Mexico: Anton von Magnus and the End of Maximilian's Empire", *The Hispanic American Historical Review*, Vol. 46 No: 1, Duke University Press, 1966, s. 53.

⁶³ Frank G. Weber, a.g.m., s. 55.

⁶⁴ John W. Foster, a.g.m., s. 197.

⁶⁵ John W. Foster, a.g.m., s. 199.

⁶⁶ Benjamin Franklin Gilbert, "French Warships on the Mexican West Coast, 1861-1866", *Pacific Historical Review*, Vol. 24 No: 1, University of California Press, 1955, 33.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012

Ocak 1867'de Fransızlar tarafından kesin olarak terk edildi.⁶⁷ 18 Ocakta da Meksika'dan tüm askerler çekildi. Böylece askeri operasyon başarısızlıkla sonuçlanmış oldu.⁶⁸ Maximilian başkentini terk etmeden birkaç hafta önce Kilise'de yaptığı konuşmada “*Bir Habsburg zor durumlarda asla pes etmez*” demişti. Ancak kaderini belirleyecek son savaşta büyük gayret göstermesine rağmen başarısız oldu ve 19 Haziran 1867'de kurşuna dizildi.⁶⁹ Ardından Juarez tekrar otoriteyi eline aldı.⁷⁰ Juarez'in 1867'de Meksika'da söz sahibi olması, Amerika'daki diğer toplumları da etkiledi.⁷¹ (Mccornack, 1958: 317-318).

3. Meksika'ya Mısır'dan Asker Götürülmesi

Mısır'ın Sudanlı askerleri Mısır dışında birçok görevde bulunmuştu. Mehmed Ali Paşa onları Arabistan ve Mora'da görevlendirmişti. Said Paşa zamanında ise bir kısım Sudanlı asker, III. Napoleon'un isteği ile Meksika'ya Fransa'ya karşı isyanın bastırılmasına gönderildi.⁷² Sudanlı askerler birçok askeri operasyonda kullanıldı. XIX. yüzyıl boyunca bu askerlerin kendi toprakları dışındaki en önemli görevleri Yunan İsyanı sırasında Osmanlı Devleti'nin yanında savaşmalarıydı. Ardından Suriye'de bu defa Osmanlı Devleti'ne karşı savaştılar. Daha sonra III. Napoleon tarafından Meksika'ya götürüldüler. Bir kısım Sudanlı asker de Afrika'daki mücadeleleri için Almanlar tarafından kullanıldı. Birçok kez Mısır ordusunda ve garnizonlarında Somali, Uganda ve Etiyopya'da görev aldılar.⁷³

Osmanlı Devleti XIX. yüzyılda eski gücünü kaybetmiş durumdaydı. Bu yüzden Avrupa büyük devletleri ile ilişkilerinde birçok kez zararına olan meselelerde çok büyük gayretler sarf etmesine rağmen etkin bir pozisyon alamıyordu. Bu durumlardan biri de Fransa'nın Mısır üzerine olan politikalarıydı. Osmanlı Devleti, Mısır ile Fransa arasındaki ilişkiyi mecburen sessiz kalıp onaylamak durumunda kalıyordu. Onaylamaya mecbur bırakıldığı konulardan biri de kendisine sorulmadan Fransa'nın Mısır askerlerinden bir kısmını Meksika'ya götürmek istemesiydi. Mısır askeri Meksika'da Habsburg Arşidükü Maximilian'a yardım için Kuzey Amerika'ya götürülecekti. Bunlar Sudanlı askerlerdi. Fransızlar, Veracruz'da Mart 1862'de daha fazla kuvvete ihtiyaç duydular. Ancak Fransız askerlerinin büyük bir çoğunluğu bölgenin endemik hastalıkları ile uğraşıyordu. Bunların en başta geleni ise Sarı Humma'ydı. Fransızlar Afrikalıların bu tür hastalıklara karşı bağışıklığı olduğunu biliyorlardı.⁷⁴ Sudanlı askerlerin götürülmesinin en önemli sebebi Avrupalı askerlerin hastalıklarla karşı karşıya kalmaları halinde Afrikalı askerlerin bu hastalıklara dayanıklı olacağını düşünülmesiydi. 1863 başlarında Mısır'dan getirilen bu askerler Veracruz ve Tierra Caliente bölgesine gönderilecekti.⁷⁵

Osmanlı Devleti'ne bağlı Mısır ve Said Paşa 1840'tan beri neredeyse bağımsız bir haldeydi. İngiltere her ne kadar Osmanlı Devletini destekleyen politikalar benimsese de Fransa,

⁶⁷ Brian Hamnett, “Mexican Conservatives, Clericals, and Soldiers: The “Traitor” Tomás Mejía through Reform and Empire, 1855-1867”, *Bulletin of Latin American Research*, Vol. 20 No: 2, Blackwell Publishing, 2001, s. 205.

⁶⁸ Frederic Bancroft, a.g.m., s. 42.

⁶⁹ John W. Foster, a.g.m., s. 200-201.

⁷⁰ R.R. Palmer-Joel Colton, a.g.e., s. 651-652.

⁷¹ Richard B. McCornack, “Juarez and Latin America, 1867-1872”, *Revista de Historia de America*, No. 46, Pan American Institute of Geography and History, 1958, s. 317-318.

⁷² Hassan Ahmed Ibrahim, “The Egyptian Empire 1805-1885”, *The Cambridge History of Egypt*, Volume 2, Ed. M. V. Daly, Cambridge University Press, Cambridge, 2008, s. 206.

⁷³ Douglas H. Johnson, “The Structure of a Legacy: Military Slavery in Northeast Africa”, *Ethnohistory*, Vol. 36 No 1, Duke University Press, 1989, s. 73.

⁷⁴ Andrew McGregor, *A Military History of Modern Egypt*, Praeger Security International, London, 2006, s. 135-136.

⁷⁵ John Dunn, “A Black Corps d'Elite: An Egyptian Sudanese Conscript Battalion with the French Army in Mexico, 1863-1867, and It's Survivors in Subsequent African History”, *The Journal of Military History*, Vol 60 No: 3, Society for Military History, 1996, s. 559.

Mısır'ın bağımsızlığı için üstü kapalı destek veriyordu.⁷⁶Bu konuyla ilgili ilk olarak III. Napoleon, Mehmed Said Paşa'ya Mısır'ın Sudan askerlerinden Meksika'ya gönderip gönderemeyeceğini sordu.⁷⁷ Bu kapsamda 1862'de Fransa, Kahire ile görüşmeye başladı ve görüşmeler neticesinde Mısır hükümeti Meksika'daki askeri faaliyetler için 1.500 asker göndermeye karar verdi. Ancak bu durum Osmanlı Devleti'nden gizlendi. Çünkü görünüşte Mısır, Osmanlı Devleti'ne bağlıydı. Aynı zamanda Osmanlı Devleti'ni destekleyen İngiltere'nin göstereceği tepkiden çekinildi.⁷⁸

Said Paşa'nın razı olmasıyla birkaç ay içinde 447 askerden oluşan bir tabur kurulabileceği Fransızlara bildirildi.⁷⁹ 1 Ocak 1863'te de bir Fransız gemisi (*La Seine*), Toulon'dan hareket ederek İskenderiye'ye vardı. Gemide 1.100 Fransız askeri vardı. Bu askerler Vietnam taraflarındaki Fransız sömürgelerine gidiyordu. Bu askerler boşaltıldı ve trenle Kızıldeniz sahillerine gönderildi. Ancak gemi limanda beklerken 6 Ocak gecesi ve 7 Ocak sabahı karışıklık çıktı ve 50'ye yakın adam tutuklandı. Bu adamlar çok acil ve hızlı bir biçimde şehir dışına nakledildi. O gece Fransız gemisi liman dışına çıktı ve yeni tutuklanan bu adamlarla birlikte 450 düzenli Mısır askeri 8 Ocak 1863 sabahı İskenderiye'den hareket etti.⁸⁰

Askerlerin başında daha önceden Suriye'de Osmanlı kuvvetlerine karşı savaşan Cabertullah Muhammed vardı. Mısır'dan hareket eden kuvvetler Veracruz'a vardığında bunlardan 70'i tifodan iş göremez duruma geldi. Kuvvetlerin başındaki kumandan da Sarı Humma'ya yakalandı. Daha sonra kumandan olarak askerlerin başına Muhammed Elmas Bey geçti. Ancak bu askerlerden hiçbiri Fransızca bilmiyordu. Bu durum onların iş görmelerinde büyük sorun oldu. Bunlar Fransız tüfekleri ve Cezayir üniformalarıyla teçhiz edildi. Sudanlı askerlere orada *les E'gyptiennes* adı verildi.⁸¹

Gelişen olaylar üzerine Amerika Birleşik Devletleri'nin İskenderiye'deki konsolosu William S. Thayer çok acil bir şekilde Mısır Hıdivliğinin Dışişleri Sorumlusu Zülfikar Paşa'nın yanına gitti. Ancak Zülfikar Paşa şehir dışında bulunuyordu. Ardından İskenderiye valisinin yanına gitti ve bu askerlerin götürülmemesi için uyarıda bulundu. Thayer ilk başta bu askerlerin Fas için gönderildiğini zannetti ancak bir süre sonra bunların Meksika'ya gittikleri anlaşıldı.⁸²

13 Ocakta Zülfikar Paşa şehre gelince hemen Amerikan konsolosu Thayer ile görüştü. Paşa bu askerlerin Meksika'ya gittiğini kabul etti. III. Napoleon'un 1.500 asker istemesine rağmen sadece 500 asker gönderildiğini söyledi. Paşaya göre bu dostça bir yardımdı. Thayer ise Monroe Doktrine atıfta bulundu. Thayer duruma tepki gösterdi ve bu eylemin iki problemi doğuracağını söyledi. Birincisi eğer Osmanlı Devleti bunu öğrenir ve kabul eder ise bu durumda Osmanlı Devleti de Meksika Cumhuriyeti ile savaşa girmiş olacaktı. Diğer yandan eğer bu duruma izin vermez ise o zaman da Mısır, Osmanlı Devleti'ne isyan etmiş duruma düşecekti.⁸³

17 Ocakta Zülfikar Paşa Thayer ile bir görüşme yaptı. Bu görüşmede Zülfikar Paşa Osmanlı Devleti'ne herhangi bir bilgi verilmediğini ve Amerika Birleşik Devletleri ile de aralarında herhangi bir yanlış anlaşılma olmamasını istedi. Ayrıca Hıdivin Sultana özür dileyen bir açıklama yapacağını bildirdi. Bir de gönderilenlerden başka yeni askerlerin gönderilmeyeceğini ekledi. Tüm bunlara rağmen Thayer belki askerler geri çağırılır düşüncesiyle ısrar etmeye devam etti. Ancak bir süre sonra ısrarından vazgeçti. Bunun da iki sebebi vardı. Birincisi Said Paşa 18

⁷⁶ Arnold Blumberg, a.g.m., s. 59.

⁷⁷ Andrew McGregor, a.g.e., s. 135-136.

⁷⁸ Arnold Blumberg, a.g.m., s. 59.

⁷⁹ Andrew McGregor, a.g.e., s. 135-136.

⁸⁰ Arnold Blumberg, a.g.m., s. 60.

⁸¹ Andrew McGregor, a.g.e., s. 135-136.

⁸² Arnold Blumberg, a.g.m., s. 60.

⁸³ Arnold Blumberg, a.g.m., s. 60.

Ocakta ölmüştü ve yerine İsmail Paşa geçmişti. İkincisi ise Amerika'dan kendisini cesaretlendirici haberler gelmemişti ve Amerika iç savaş nedeniyle Meksika ile bir sorun yaşamak istemiyordu.⁸⁴

Gönderilen Mısır askerlerinin Fransız ordusuna uyarlanması taktik olarak yanlıştı. Bu askerler Fransız üniformaları ile giydirilmişlerdi ve Fransız komutanlar tarafından kumanda ediliyorlardı. Ancak yine de bu askerler birçok Avrupalı askere göre Meksika'nın hava koşullarına daha kolay uyum sağladılar. Bunlar Veracruz hattındaki trenlerde kullanıldı. Ayrıca 50'şerli gruplara ayrılarak değişik yerlerde hizmet ettiler.⁸⁵ Ancak Said Paşa'nın ölümü ve İsmail Paşa'nın politikaları nedeniyle Mısırlı askerler Mısır Hıdivliği tarafından çok fazla ilgi görmedi. İsmail Paşa'ya göre gönderilen bu askerler sadece Fransa'nın Mısır hakkında iyi düşüncelere sahip olması için atılmış bir adımdı.⁸⁶

Osmanlı Devleti'nin Londra elçisi Âli Paşa, Fransa'nın Meksika'daki pozisyonu ve İngiltere'nin bu konudaki görüşlerini içeren bir belgeyi 30 Ocak 1862'de haber verdi.⁸⁷ Mısır askerlerinin Osmanlı Devleti'nden izin alınmadan Meksika'ya götürülmesi İngiltere'nin de dikkatini çekti ve İngiltere duruma tepki gösterdi. Lord Palmerston bu durum karşısında tepkisini Avam Kamarası'nda yaptığı bir görüşme sırasında dile getirdi. İngiltere'ye göre Fransa'nın bu tavır kabul edilemezdi. Lord Palmerston'un tavrı 26 Şubat 1863 tarihinde Osmanlı Devleti'nin Londra elçisi Muzurus Bey tarafından Babıâli'ye de bildirildi.⁸⁸

Muzurus Bey'in gönderdiği tahrirata göre Lord Palmerston, Osmanlı Devleti'nin Mısır'daki hukukuna vurgu yapmış ve Padişahın Mısır askerinin, Mısır'ın ve Mısır ahalisin yöneteni olduğu belirtilmiştir. Osmanlı Padişahının bizzat izni olmadan Mısır askeri gücünün hiçbir kuvvetinin kullanılamayacağını ve Mısır paşasının bu kuvveti yabancı bir hükümdarın emri altında hareket etmek üzere başka bir memlekete gönderemeyeceğini bildiriyordu. İngiltere bu durumu tamamen uygunsuz ve padişahın hukukunun ihlali olan bir durum olarak görüyordu. İngiltere bu durumun aynen Fransa'ya da bildirilmesi gerektiği noktasındaydı. İngiltere'ye göre bu şekilde Mısır askerlerinin gönderilmesi aynı zamanda usulsüz bir hareketti. Mısır askerlerinin buldukları yerlerden sorgusuz sualsiz cebren ve angaryaya tabi tutularak alınması İngiltere için kabul edilmesi mümkün olmayan bir durumdu. Bu askerler işlerinden, evlerinden ve ailelerinden zorla alınıyorlardı. Fransa'nın Lehistan'daki durumunun bir benzeri olan bu hadiseye karşı konması gerektiği Lord Palmerston tarafından Avam Kamarası'nda dile getirilmişti.⁸⁹

Lord Palmerston, aynı konu ile ilgili daha sonra 19 Mart 1863 tarihinde de Meksika'ya Mısır askerinin götürülmesine tepkili olduğunu belirtti. Palmerston'un bu tepkisi yine Osmanlı elçiliği tarafından İstanbul'a bildirildi.⁹⁰ Osmanlı Devleti de o günkü şartlar gereği duruma çok da müdahale edemedi. Giden askerler aslında çok büyük bir yekûn teşkil etmiyordu. Aynı zamanda çok da başarı elde etmiş değillerdi. Dil bilmemeleri büyük sorun teşkil ediyordu. Bu nedenlerle Osmanlı Devleti bu durum karşısında çok büyük bir tepki göstermedi. Durum İngiltere açısından da üzerinde fazlaca durulan bir mesele olmadı.

Maximilian, Fransa'nın desteği ile Meksika tahtına oturunca vakit kaybetmeden Osmanlı Devleti'ne Mısır askerlerinin kendisine sorulmadan gelmesini de telafi etmek üzere memurlar gönderdi. Aynı zamanda Osmanlı Devleti'ne yaklaşmaya çalıştı. Tüm bunlardaki asıl kasıt ise

⁸⁴ Arnold Blumberg, a.g.m., s. 60.

⁸⁵ Arnold Blumberg, a.g.m., s. 61.

⁸⁶ Arnold Blumberg, a.g.m., s. 65.

⁸⁷ BOA (HR.SFR (3). 62/18).

⁸⁸ BOA (HR.TO. 55/41).

⁸⁹ BOA (HR.TO. 55/41).

⁹⁰ BOA (HR.SFR (3) 75/35).

Osmanlı Devleti'ne sorulmadan Mısır askerinin Meksika'ya savaşmaya götürülmesini telafi etmek ve Mısır'ın da hükümdarı olan Osmanlı Devleti'ne bu nedenle teşekkür etmekte.

Osmanlı Devleti, Meksika'da olan biteni Paris elçiliği aracılığı ile takip ediyordu. 2 Eylül 1864'te Osmanlı Devleti'nin Paris elçisi Cemil Paşa Meksika İmparatoru'nun tahta oturmasını haber vermek üzere bir memurun İstanbul'a ve Atina'ya geleceğini haber verdi.⁹¹ 9 Eylül 1864'te Osmanlı Hariciye Nezareti'ne bu doğrultuda yine Cemil Paşa, İmparator Maximilian'ın Meksika tahtına oturduğuna dair ayrıca bir bilgilendirme yazısı gönderdi.⁹²

Maximilian uluslararası alanda kendini tanıtmak için büyük gayret gösterdi. Her ne kadar Meksika ile Osmanlı Devleti arasında çok fazla bağ olmasa da, Pablo Martinez del Rio'yu Babıâli'ye Meksika İmparatorluğu'nu tanıtmak için gönderdi. Aynı mesele ile ilgili 15 Eylül'de Hidalgo, Paris'teki Türk Büyükelçiliğindeydi. 7 Ekim 1864'te Meksika Devleti'ni temsil eden özel bir heyet İstanbul'a geldi. 15 Ekim 1864'te de Maximilian, Osmanlı Devleti tarafından Meksika İmparatoru olarak tanındı. Bu şekilde başka ülkelere de heyet gönderildi.⁹³

Maximilian kendisini destekleyen yurt dışındaki destekçisi devletlerin liderlerine madalya ve benzeri türde hediyeler gönderdi. Bunlar arasında III. Napoleon (Fransa), Franz Josef (Avusturya), Çar Aleksandr (Rusya), II Pedro (Brezilya), II. Victor Emanuel (İtalya), I. Wilhelm (Prusya), Sultan Abdülaziz (Osmanlı Devleti), XV Charles (İsveç ve Norveç), IX Christian (Danimarka), II Leopold (Belçika), I Luis (Portekiz) ve diğerleri yer alıyordu.⁹⁴

24 Mart 1865'te ise Osmanlı Devleti de Meksika'daki askerleri bir nişanla taltif etmiştir. Aynı şekilde Meksika'dan İmparatorun nişanını getirecek bir memurun da yakında İstanbul'a geleceği yine Paris elçiliği tarafından haber verilmiştir.⁹⁵

Ekim 1864 sonlarında birçok Avrupa ülkesi Maximilian'ı Meksika İmparatoru olarak tanıdı. Aynı zamanda Osmanlı Devleti'nde bulunan Martinez del Rio, Afrika ve Asya'daki tüm Osmanlı limanlarını Meksika'ya açtı.⁹⁶ Meksika ile resmen ilişkilere başlayan iki büyük güç vardı. Bunlardan biri de Osmanlı Devleti'ydi. Padişah, Martinez del Rio'yu en iyi şekilde karşılamıştı. Bu ziyaretin ardından Paris elçisinin de daha önceden haber verdiği ziyaret gerçekleşti. Ocak 1865'te Maximilian General Leonardo Marquez'i Meksika'nın en önemli madalyalarından Meksika Kartalı ile İstanbul'a gönderdi. İki devlet arasında çok fazla ilişki olmamasına rağmen Marquez, Babıâli ile çok yakın ilişki yürüttü. Marquez yoğun çabaları sonucunda 6 Mayıs 1866'da bir ticaret anlaşması yapmayı dahi başardı. Bu anlaşma Âli Paşa ile General Leonardo Marquez arasında imzalandı. Aynı zamanda bu anlaşma ile İskenderiye ve Kudüs'te Meksika Konsoloslukları da kurulacaktı.⁹⁷

1865 yılı içinde Mısır'ın tekrar Meksika'ya asker göndereceği tartışmaları ortaya çıktı. Tartışmalar ortaya çıkınca konu en fazla Amerika Birleşik Devletleri'ni endişelendirdi. 1865 Ağustosunda yeni Dışişleri Sorumlusu olarak atanan Şerif Paşa, Amerika Birleşik Devletleri'nin İskenderiye konsolosu Charles Hale ile sürpriz bir görüşme yaptı. Bu görüşmede Şerif Paşa, Mısır'ın daha önce gönderilen askerlerden başka Meksika'ya 900 asker daha göndermek istediğini bildirdi. Ancak Hale bu duruma itiraz etti. Mısır'ın bu tavrı İskenderiye, İstanbul ve Paris'te Amerika tarafından protesto edildi. Durum üzerine Âli Paşa bu konuda Amerikan yetkilileri ile görüştü ve daha önce gönderilen askerler konusunda gazetelerde haberler çıkana kadar olaydan haberdar olmadıklarını söyledi. Bu konuda da yeni vali olan İsmail Paşa'nın birkaç ay önce

⁹¹ BOA (HR. TO. 74/22).

⁹² BOA (HR. TO. 74/25).

⁹³ Arnold Blumberg, a.g.m., s. 23.

⁹⁴ Robert H. Duncan, a.g.m., s. 44.

⁹⁵ BOA (HR. TO 74/64).

⁹⁶ Arnold Blumberg, a.g.m., s. 26.

⁹⁷ Arnold Blumberg, a.g.m., s. 37-38.

İstanbul'da olduğu ve bu meselenin gündeme gelmediği ayrıca yeni askerlerin gönderilemeyeceğini söyledi. Ancak yine de Mısır'ın bu projesinde olmadıklarını ekledi.⁹⁸

Amerika Birleşik Devletleri bu meseleyi Paris'te de gündeme getirdi. 1862'de Mısır askerlerinin götürülmesi ile ilgili Mısır'la müzakereleri Drouyn de Lhuys yapmıştı. O ayrıca Sudanlı askerlerin Meksika sahillerinin iklimine çok iyi bir şekilde uyum sağladıklarını ve çok iyi bir şekilde hizmet ettiklerini söyledi. Ancak Fransız Dışişleri yeni 900 asker gönderilmesi ile ilgili bilgi sahibi olmadıklarını söyledi. Ayrıca Lhuys, Mısır askerlerinin Fransız üniforması ile ve Fransız bayrağı altında hizmet ettiklerini ve onların köle olarak değil özgür insanlar olarak görev yaptıklarını belirtti. Ayrıca Sudanlı askerleri Mısır'ın kendisinin de kullandığını belirtti. Şerif Paşa bu birliklerin dostluk amaçlı gönderileceği ve daha önce gönderilen birliklerle yer değiştireceğini söyledi. Bir süre sonra ise Şerif Paşa görevinden ayrıldı ve yerine Nubar Paşa geçti. Nubar Paşa ise bu konuda Fransa'dan bir talep gelmedikçe bir şey yapmayacaklarını açıkladı.⁹⁹

Meksika'da Mısır askerlerinin başında olan Muhammed Elmas Bey, 16 Mart 1866 tarihinde Osmanlı Devleti'ne bir yazı gönderdi. Bu yazı Osmanlı Devleti'nin Paris elçiliği tarafından Hariciye Nezareti'ne bildirildi. Bu yazıda Elmas Bey Meksika'da görev yapmakta olan kendileri ve Fransız subaylarına Mecidi Nişanı verilmesini talep etmiştir. Paris elçiliği ise aslında böyle bir teklifin Mısır'a yapılması beklenirken Osmanlı Devleti'ne yapılmış olmasını ise ya Muhammed Elmas Bey'in siyaseten takip edilmesi gereken usulü bilmesinden ya da Fransız subayların bu şekilde teklif yapmış olmasından ileri gelebileceğini düşünmüş ve İstanbul'a bildirmiştir. Ardından da nişan verilecek subayların listesi hazırlanmıştır.¹⁰⁰

Fransa Meksika'ya aralarında az miktarda Avusturya ve Belçika askeriyle birlikte 30.000 asker gönderdi.¹⁰¹ Meksika'daki askeri personel sayısı bir ara 38.000'e ulaştı. Ardından 1865'te 28.000; 1866'da 25.000 ve 1867'de 20.000 askere düştü.¹⁰² Bu kuvvetler içinde Maximilian'a destek için gelen Avusturyalı, Belçikalı ve başka milletlerden gelen askerler de vardı.¹⁰³ Mısır askerleri de bu savaşıma gidenler arasındaydı.

Meksika'ya giden Mısırlı Sudan askerleri aslında çok büyük başarı elde edemediler. Ancak yine de Fransa'nın bir anlamda baskısı ve Said Paşa'nın izni ile orada kalmışlardı. Mısır askerlerinin görevleri yaklaşık 4 yıl sürdü. 4 yıl kadar Meksika'da kalan bu askerler 1867'de beklendiği gibi sonuçlar elde edemediler tekrar geri döndüler.¹⁰⁴ İsmail Paşa, Meksika'daki askeri operasyonun bitmesinden sonra burada görev yapan Fransız memurların ve personelin bir kısmını kendi yanına aldı ve onlara değişik görevler verdi.¹⁰⁵

Osmanlı Devleti'nden izin almadan Meksika'ya giden Mısırlı askerler 1867'ye kadar orada kaldı. Aradan geçen zaman içerisinde Osmanlı Devleti yıkıldı ve yerine Türkiye kuruldu. Bu süreçte de Türkiye'nin Meksika'da başlangıçta elçisi bulunmuyordu. Herman Roznar isminde biri Türkiye'nin Meksika elçisi olmak için girişimde bulundu ve bir mektup gönderdi (2 Şubat 1925). Gönderdiği mektuba göre Osmanlı Devleti'nden Meksika'ya giden birçok insan olduğu ve bunlar için bir elçiye ihtiyaç duyulduğu bildiriliyordu. Meksika'daki durumun araştırılması ile orada yaklaşık 50.000 eski Osmanlı tebaası olduğu ve bunların büyük bir kısmının Suriyeli oldukları halde bunların Türkiye tebaası olarak kalmak arzusunda buldukları mülakat edilmiş ve bunların

⁹⁸ Arnold Blumberg, a.g.m., s. 96.

⁹⁹ Arnold Blumberg, a.g.m., s. 97.

¹⁰⁰ BOA (HR.TO 75/89).

¹⁰¹ Gary S. Dunbar, a.g.m., s. 230.

¹⁰² Arnold Blumberg, a.g.m., s. 12.

¹⁰³ John W. Foster, a.g.m., s. 199.

¹⁰⁴ Andrew McGregor, a.g.e., s. 135-136.

¹⁰⁵ William Stadiem, *Mısır'ın Son Firavunu Kral Faruk*, Kaknüs Yayınları, Çev. Ömer Ekit, İstanbul, 2005, 157-158.

kendilerinin okulları dahi olduğu ifade edilerek Meksika'da resmi bir konsolosluk açılmasının uygun olacağı ifade edilmiştir.¹⁰⁶Bu ahali içinde Meksika'ya savaşmaya gelenlerden kalan olup olmadığını tespit etmek biraz zordur. Ancak Meksika bu dönemde Osmanlı ahalisinin daha fazla bilgi sahibi olmaya başladığı yerlerden biri olmuştur.

4. Sonuç

Meksika, III. Napoleon'un dış politikada en çok mesai harcadığı yerlerden biri oldu. XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren iç çekişmeler ile güç kaybettikten sonra ekonomik sorunlarla da boğuşması ve ardından iflas etmesi Meksika'ya yapılan askeri operasyonun temelini oluşturdu. İngiltere ve İspanya'nın endişeleri ile Fransa'nın özel politikalarının sonucunda üç devlet Meksika'ya müdahale etti. Kısa süre sonra İngiltere ve İspanya, Fransa'nın politikasından şüphe edince bu iki güç askeri birliklerini geri çekti. Ardından III. Napoleon Meksika'da kendine bağlı bir imparatorluk oluşturmak için harekete geçti. Bu tasarı için Maksimilian seçildi ve imparator ilan edildi.

Maximilian'ın imparatorluğunu sağlama almak ve Fransa'nın çıkarlarını korumak için III. Napoleon çok sayıda askeri Meksika'ya gönderdi. Ancak bu askerler yeterli olmadı. Üstelik bu askerler bölgenin endemik hastalıkları ile mücadele etmek zorunda kaldı. Bunun üzerine Mısır'ın Sudanlı askerlerinin Meksika'ya gönderilmesi kararlaştırıldı. Ne var ki durum Osmanlı Devleti'ne haber verilmedi. Bu durum ise Osmanlı Devleti'ni ve özellikle İngiltere'yi tedirgin etti. Ortada bir oldu-bitti durumu söz konusuydu. Ancak bu durum Osmanlı Devleti ve Mısır arasında bir krize dönüşmedi. Askerlerin gidişinden kısa süre sonra ise Said Paşa öldü. Meksika'ya giden Mısır askerleri de çok fazla iş göremedi. Ancak Maximilian, imparatorluğunun tanınması için olağanüstü bir çaba harcadı. Bunun için de Osmanlı Devleti'ne büyük önem verdi. Birkaç defa Osmanlı Devleti'ne elçiler gönderdi. Sonuçta Maximilian, Osmanlı Devleti tarafından tanınmayı başardı. Ancak imparatorluğu çok uzun sürmedi ve 1867'de kendisi de kurşuna dizildi.

Osmanlı Devleti, Maximilian ve Juarez arasındaki mücadelede Maximilian'ın tarafında oldu. Aslında bu biraz da dış politikada Fransa'ya dayanmanın bir sonucu olarak mecburen gelişti. Ne var ki Maximilian kaybeden taraftı ve Osmanlı Devleti kazanan tarafta olmanın avantajlarını bu mücadelede elde edemedi. Mısır'dan götürülen Sudanlı askerler ise tüm gayretlerine rağmen bu çekişmede kaybeden tarafta savaştılar ve daha savaş bitmeden hatta savaş sırasında unutulmayı ve ihmal edilmeyi gördüler.

KAYNAKÇA

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA.)

Hariciye Nezareti İstanbul Murahhaslığı (HR. İM.) 131/67.

Hariciye Nezareti Londra Sefareti HR.SFR. (3). 62/18; 75/35.

Hariciye Nezareti Tercüme Odası (HR.TO.) 55/41; 74/22; 74/25; 74/64; 75/89.

Araştırma ve İnceleme Eserler

ALTUNDAĞ, Şinasi, **Kavalalı Mehmed Ali Paşa İsyanı Mısır Meselesi 1831-1841**, TTK Basımevi, Ankara, 1945.

¹⁰⁶ BOA (HR.İM. 131/67).

- ANDREW N. ve N. CLEVEN, "The Ecclesiastical Policy of Maximilian of Mexico", *The Hispanic American Historical Review*, Vol 9 No: 3, Duke University Press, 1929.
- BANCROFT Frederic, "The French in Mexico and the Monree Doctrine", *Political Science Quarterly*, Vol. 11 No: 1, The Academy of Political Science, 1896.
- BARKER Nancy Nichols, "From Texas to Mexico: An "Affairiste" at Work" *The Southwestern Historical Quarterly*, Vol. 76 No: 1, Texas State Historical Association, 1972.
- BARKER Nancy N., "The Factor of "Race" in the French Experience in Mexico, 1821-1861", *The Hispanic American Historical Review*, Vol. 59 No: 1, Duke University Press, 1979.
- BLUMBERG Arnold, "The Italian Diplomacy of the Mexican Empire, 1864-1867", *The Hispanic American Historical Review*, Vol. 51 No: 3, Duke University Press, 1971.
- BLUMBERG Arnold, "The Diplomacy of the Mexican Empire, 1863-1867", *Transactions of the American Philosophical Society*, Vol.61 No: 8, American Philosophical Society, 1971.
- ÇETİN, Alaaddin, **Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın Mısır Valiliği**, Fatih Ofset, İstanbul, 1998.
- DAWSON D., "The Archduke Ferdinand Maximilian and the Crown of Greece, 1863", *The English Historical Review*, Vol. 37 No. 145, Oxford University Press, 1922.
- DUNBAR Gary S., "The Compass Follows the Flag: The French Scientific Mission to Mexico, 1864-1867", *Annals of the Association of American Geographers*, Vol. 78 No: 2, Taylor&Francis Ltd., 1988.
- DUNCAN Robert H., "Political Legitimation and Maximilian's Second Empire in Mexico, 1864-1867", *Mexican Studies/Estudios Mexicanos*, Vol. 12 No:1, University of California Press, 1996.
- DUNN John, "A Black Corps d'Elite: An Egyptian Sudanese Conscript Battalion with the French Army in Mexico, 1863-1867, and It's Survivors in Subsequent African History", *The Journal of Military History*, Vol 60 No: 3, Society for Military History, 1996.
- FOSTER John W., "Maximilian and his Mexican Empire", *Records of the Columbia Historical Society*, Vol.14 Washington, 1911.
- FRENCH John D., "Commercial Foot Soldiers of the Empire: Foreign Merchant Politics in Tampico", *The Americas*, Vol. 46 No: 3, Academy of American Franciscan History, 1990.
- GILBERT Benjamin Franklin, "French Warships on the Mexican West Coast, 1861-1866", *Pacific Historical Review*, Vol. 24 No: 1, University of California Press, 1955.
- HAMNETT Brian, "Mexican Conservatives, Clericals, and Soldiers: The "Traitor" Tomás Mejia through Reform and Empire, 1855-1867", *Bulletin of Latin American Research*, Vol. 20 No: 2, Blackwell Publishing, 2001.
- HANNA Kathryn Abbey, "The Roles of the South in the French Intervention in Mexico", *The Journal of Southern History*, Vol. 20 No: 1, Southern Historical Association, 1954.
- <http://gringo40s.blogspot.com/2011/10/new-28mm-mexican-adventure-range-of.html>
- IBRAHIM Hassan Ahmed, "The Egyptian Empire 1805-1885", *The Cambridge History of Egypt*, Volume 2, Ed. M. V. Daly, Cambridge University Press, Cambridge, 2008.
- JOHNSON Douglas H., "The Structure of a Legacy: Military Slavery in Northeast Africa", *Ethnohistory*, Vol. 36 No 1, Duke University Press, 1989.

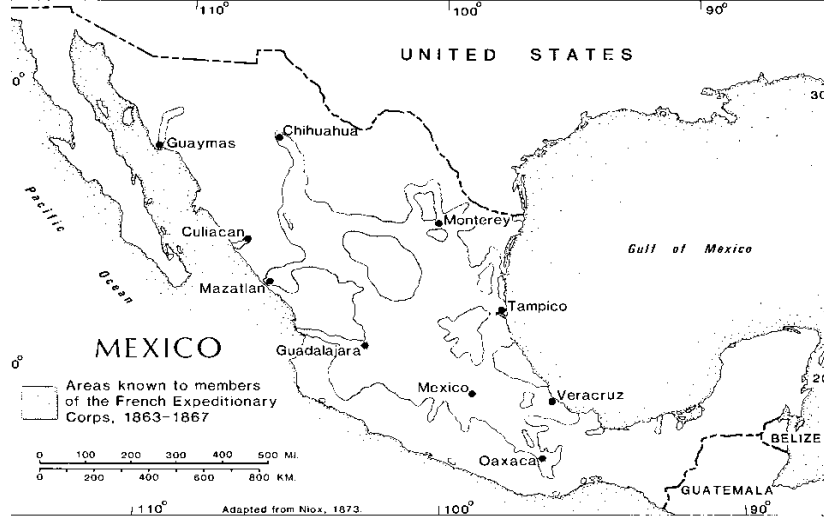
Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012

-
- KURŞUN, Zekeriya, "Said Paşa", *DİA*, Cilt 2, Türkiye Diyanet İslam Ansiklopedisi Genel Müdürlüğü, İstanbul, 1989.
- McCORNACK Richard B., "Juarez and Latin America, 1867-1872", *Revista de Historia de America*, No. 46, Pan American Institute of Geography and History, 1958.
- MCGREGOR Andrew, **A Military History of Modern Egypt**, Praeger Security International, London, 2006
- MILLER Robert Ryal, "Lew Wallace and the French Intervention in Mexico", *Indiana Magazine of History*, Vol. 59 No: 1, Trustees of Indiana University, 1963.
- MILLER Robert Ryal, "Arms across the Border: United States Aid to Juarez during the French Intervention in Mexico", *Transactions of the American Philosophical Society*, Vol 63 No: 6, American Philosophical Society, 1973.
- OESTRUP, J., "Abbas I.", *İA*, Cilt 1, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1978.
- OROSZ Kenneth J., "French Empire", *Encyclopedia of the Age of Imperialism, 1800-1914*, Volumes 1&2, Ed. Carl Cavanagh Hodge, Greenwood Press, London, 2008.
- PALMER R.R.-Joel Colton, **A History of the Modern World**, Eight Edition, McGraw-Hill, 1995.
- SAAB Ann Pottinger, "Mexico and the Foreign Policy of Napoleon III by Michele Cunningham", *The International Review*, Vol. 24 No: 2 2002.
- SCHERER Paul H., "Partner or Puppet? Lord John Russell at the Foreign Office, 1859-1862", *Albion: A Quarterly Journal Concerned with British Studies*, Vol. 19 No: 3, The North American Conference on British Studies, 1987.
- STADIEM William, **Mısır'ın Son Firavunu Kral Faruk**, Kaknüs Yayınları, Çev. Ömer Ekit, İstanbul, 2005.
- WEBER Frank G., "Bismarck's Man in Mexico: Anton von Magnus and the End of Maximilian's Empire", *The Hispanic American Historical Review*, Vol. 46 No: 1, Duke University Press, 1966.

EKLER

EK 1: Fransız Güçlerinin Sevk Edildiği Yerler (Dunbar, 1988: 238).

EK 2: Mısır Birliklerinin Komutanı Muhammed Elmas Bey (<http://gringo40s.blogspot.com/2011>)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012